

UDK 355.353450.341=163.42)“17“(093)
94(497.5 Lošinj)“17“(093)
929 Petrina, Petar Vicko
Primljeno: 11. 7. 2013.
Prihvaćeno: 19. 4. 2014.
Izvorni znanstveni rad

Lošinjanin Petar Vicko Petrina (1750. – 1829.), zapovjednik mletačkih ratnih brodova koncem 18. stoljeća

Lovorka Čoralić
Hrvatski institut za povijest
Opatička 10
10000 Zagreb
Republika Hrvatska
E-adresa: lovorka@isp.hr

Filip Novosel
Hrvatski institut za povijest
Opatička 10
10000 Zagreb
Republika Hrvatska
E-adresa: fnovosel1@gmail.com

Rad se zasniva na istraživanju izvornoga gradiva iz Archivio di Stato di Venezia, a riječ je o zbirci Provveditori all'Armar. U središtu znanstvene obrade je Lošinjanin Petar Vicko Petrina (1750. – 1829.), zapovjednik ratnih brodova Cibebe i Pallade u posljednjemu desetljeću opstojanja Mletačke Republike. U uvodnome dijelu rada iznose se osnovni podaci o razvoju lošinjskoga pomorstva i brodarstva kao i o obitelji Petrina i njezinim zaslužnicima. Glavni dio rada usmjeren je na raščlambu sastava brodske posade na navedenim brodovima u vrijeme kada je Petar Vicko Petrina bio njihov zapovjednik, a posebna pozornost pridaje se onim članovima posade koji su zavičajem potjecali s istočne obale Jadrana.

Ključne riječi: Lošinj, Mletačka Republika, Petar Vicko Petrina, povijest pomorstva, vojna povijest, ratni brodovi, 18. stoljeće

Od poljodjelaca i ribara do pomorskih poduzetnika – razvojni put lošinjskoga pomorstva

Mleci i Mletačka Republika stoljećima su predstavljali dominantan čimbenik u razvoju pomorstva, brodarstva i trgovine duž obiju jadranskih obala. Neupitno prvenstvo i prevlast Kraljice mora bili su usko povezani s razvojnim odrednicama drugih – uzornih i otočnih središta diljem ovoga dijela Sredozemlja, a među njima su to svakako i gradska naselja duž istočnojadranske obale. Uz Zadar, Kopar i Kotor, upravna i vojna središta Serenissime u dugome nizu stoljeća, zatim urbana središta drevne tradicije poput Šibenika, Trogira, Splita, Hvara i drugih gradova, naselja koja u posljednjemu stoljeću ranoga novog vijeka postižu svoj puni gospodarski i kulturni procvat, zasnovan na razvijenoj pomorskoj trgovini, zasigurno su bokeljska mjesta Perast, Prčanj i Dobrota, zadarski otoci Iž i Silba, istarski Rovinj te sjevernojadranski otok Lošinj.

Za razliku od pretežitoga dijela istočnojadranske obale Lošinj kroz svoju povijest nije bio kontinuirano naseljen. Iako arheološka istraživanja svjedoče o stanovnicima još od mlađega kamenog doba, tijekom antike pa sve do konca 13. stoljeća otok je vrlo slabo naseljen.¹ Napokon, prema kronici Marina Botterinija, lošinjskoga bilježnika s konca 18. stoljeća, godine 1280. na Lošinj pristiže slavensko stanovništvo osnovavši s vremenom dva mjesta – Velo i Malo Selo, kasnije nazvana Veli i Mali Lošinj. Zbog povoljnih prirodnih uvjeta za stočarstvo stanovništvo se isprva bavilo tom djelatnošću, dočim je poljoprivreda bila slabo razvijena.

Trenutak koji je značio prekretnicu u razvojnim sastavnicama otoka i tamošnjih naselja bio je prelazak na ribarstvo. Taj je proces trajao tijekom čitavoga 17. stoljeća te su od primitivnih metoda ulova i isključivo obalne plovidbe lošinjski ribari s protokom vremena počeli zalaziti u vode susjednih kvarnerskih, a potom i dalmatinskih otoka.² Puni procvat lošinjskoga ribarstva, najprije Velog, a potom i Malog Lošinja, može se pratiti od oko 1640. godine kada ribarske obitelji Botterini i Ragusin unose znatna poboljšanja u ribarsku tehnologiju (primjena velikih mreža potegača) te od tada

¹ O lošinjskoj populaciji prije ranoga novog vijeka vidi na primjer u: Branko Kojić, „Pomorstvo Lošinja”, *Otočki ljetopis Cres-Lošinj*, 2 (1975.): 240-241; Nikola Crnković, „Početak i razvoj lošinjskog pomorstva do 1797. – prinos istraživanju”, *Pomorstvo Lošinja i Cresa* 3 (1995.): 89-90.

² Kojić, „Pregled povijesti pomorstva na otoku Lošinj”, *Otočki ljetopis Cres Lošinj* 3 (1980.): 173-174. Najviše konkretnih podataka o lošinjskome brodarstvu i pomorskoj trgovini kao i o sudjelovanju Lošinjana u mletačkoj ratnoj mornarici sadržano je u trosveščanoj knjizi Tullija Pizzettija *Con la bandiera del protettor San Marco: la marineria della Serenissima nel Settecento e il contributo di Lussino*, sv. I-III. Pasian del Prato (UD): Campanotto Editore, 1999. (posebno vidi sv. I., 225-387). U istoj knjizi vidi i podroban popis relevantne literature. Usporedi i: *Bibliografija: otočna skupina Cres – Lošinj* (gl. urednik Julijano Sokolić). Mali Lošinj: SIZ za kulturu općine Cres-Lošinj, 1989.

postupno sve veći broj otočana – dotadašnjih stočara i ratara – prelazi u ribare. Za uspjeh lošinjskoga ribarstva zaslužan je i njima svojstven način konzerviranja ribe. Naime, Lošinjani ribu konzerviraju posebnom tehnikom zvanom „zaladia” i izvoze ju kao osobito cijenjen proizvod u Mletke, što je neko vrijeme predstavljalo unosnu trgovinu. Ribolov je bio u usponu sve do posljednjih desetljeća 18. stoljeća kada se Lošinjanima kao suparnici nameću ribarske družine iz Papinske države.³

Razvojem ribarstva, a samim time i usmjeravanjem gospodarskih interesa prema moru, Lošinjani su s vremenom počeli prakticirati i ostale pomorske djelatnosti, što je dovelo do punoga prosperiteta otoka koji je svoj vrhunac doživio u 18. stoljeću. Snažniji zamah lošinjskoga pomorstva i pomorske trgovine može se datirati u prvu polovicu 17. stoljeća. Tako se početkom dvadesetih godina 17. stoljeća u Velome Lošinju bilježi deset brodova (korištenih i u vojne svrhe), a od početka istoga stoljeća u dokumentima se spominje i jedan od prvih brodovlasnika (parun, patron) – Jakov Gladulić.⁴ Istovremeno Mali Lošinj – iako tijekom 18. stoljeća zbog povoljnijega geografskog položaja i izgradnje veće luke preuzima primat – u počecima razvoja brodarstva na otoku za Velim Lošinjem kasni nekoliko desetljeća.⁵

Isprva su lošinjsko brodarstvo i pomorska trgovina bili fokusirani na prijevoz poljoprivrednih, šumskih i ribolovnih proizvoda otoka u veća gradska središta Istre i sjeveroistočnoga dijela Apeninskoga poluotoka. Tada je trgovina u najvećoj mjeri bila u rukama osorske vlastele te su Lošinjani zarađivali jedino na vozarini.⁶ No, iako pomorstvo u početku nije donosilo velike prihode, očito je bilo isplativije od ribarenja pa je to jedan od ključnih razloga zašto je ribolov postupno ustupio mjesto drugim pomorskim djelatnostima. Prestankom osorske gospodarske i upravne premoći otvoren je put za samostalno djelovanje lošinjskih poduzetnika kao i za opći gospodarski prosperitet otoka. Najviše se trguje drvom (otok obiluje hrastovim šumama), koje se uglavnom izvozi u Mletke, a u vrijeme ratnih sukoba prevozi se (za državne potrebe) i vojna oprema. Ipak, unosna trgovina solju (sa srednjim i južnim dijelom Apeninskoga poluotoka), koju su pomorci – uz zakonski regularnu trgovinu – nerijetko i

³ Matteo Nicolich, *Storia documentata dei Lussini*. Rovigo: Tipo-litog. Istriana di Antonio Coana, 1871., 67-68; Kojić, „Pregled povijesti”: 174; Isti, „Ribarstvo Lošinja”, *Jadranski zbornik* 2 (1957.): 328; Crnković, „Početak i razvoj”: 97; Pizzetti, *Con la bandiera del protettor San Marco*, sv. I, 251-267.

⁴ Gaspare Bonicelli, *Storia dell'isola dei Lossini*. Trieste: per cura degli Eredi, 1869., 84; Pizzetti, *Con la bandiera del protettor San Marco*, sv. I, 271-272.

⁵ Josip A. Kraljić, „Lošinj, otok pomoraca i brodograditelja”, *Pomorstvo, časopis Ministarstva FNRJ za opća pitanja iz pomorstva i pomorske privrede* 2 (1947.), br. 4: 11; Kojić, „Pomorstvo Lošinja”: 241; Isti, „Pregled povijesti”: 175-176.

⁶ Nicolich, *Storia documentata dei Lussini*, 68-69; Radojica Barbalić, „Razvojni putevi pomorstva Lošinja”, *Otočki ljetopis Cres-Lošinj* 1 (1973.): 139; Kojić, „Pregled povijesti”: 174-175, 177.

krijumčarili, temelj je bogaćenja kojime su se neke lošinjske obitelji gospodarski uzdigle te svoj kapital ulagale u veće i bolje brodove, prikladne za plovidbu po cijelome Sredozemlju.⁷ Istovremeno brojni lošinjski brodari i obrtnici odlaze u veća jadranska gospodarska središta (Mleci, Trst, Rijeka, Bakar) te ondje uspješno djeluju, a mnogi kapetani i mornari – zbog iskustva i stručnosti osobito cijenjeni – službu obavljaju na brodovima raznih drugih, izvanlošinjskih brodarskih poduzetnika.⁸

Za povijest lošinjskoga brodarstva i pomorske trgovine neizostavno je posvetiti se konkretnim osobama i obiteljima koje su na izmaku ranoga novovjekovlja dale presudan prinos gospodarskom, ali i kulturnom razvoju matičnoga otoka. Iako je Mali Lošinj zbog svojega povoljnijeg prirodnog položaja imao veću trgovačku flotu, Veli Lošinj nije bitno zaostajao u broju stručno osposobljenih kapetana, brodskih časnika i običnih mornara.⁹ Uz istaknute pomorske obitelji Botterini, Budinić (Budinich), Kraljeto (Craglietto) i druge, obitelj Petrina iz Veloga Lošinja jedna je od najpoznatijih te će o njezinim zaslužnicima, a osobito o Petru Vickovu Petrini, u nastavku rada biti više riječi.¹⁰

⁷ Kojić, „Pomorstvo Lošinja”: 242; Isti, „Pregled povijesti”: 177. Brodovi se uglavnom kupuju iz „druge ruke”, a manji dio naručuje se u brodogradilištima u Mlecima i na otoku Chioggia. Vidi: Kojić, „Pregled povijesti”: 177. Kada je riječ o lošinjskoj brodogradnji, njezin snažniji razvoj počinje tek u 19. stoljeću. O tome vidi: Kojić, „Pregled povijesti”: 182-183; Isti, „Lošinjska brodogradnja: od prvih početaka do svršetka Drugog svjetskog rata”, *Analni Jadranskog instituta JAZU* 2 (1958.): 225-285; Barbalić, „Razvojni putevi”: 141; Kraljić, „Lošinj”: 11-12; Sokolić, „Lošinj i njegovi brodograditelji”, *Sušačka revija* 5 (1997.), br. 18-19: 96-102.

⁸ Barbalić, „Razvojni putevi”: 140; Kojić, „Pomorstvo Lošinja”: 242. O Lošinjanima na trgovačkim brodovima Dubrovačke Republike vidi: Josip Luetić, „Veze naših pomoraca i prilog brodarstva Cresa i Lošinja pomorstvu Dubrovačke Republike XVIII. i XIX. stoljeća”, *Otočki ljetopis Cres Lošinj* 3 (1980.): 249-263.

⁹ Prema popisu iz 1754. godine Veli i Mali Lošinj zajedno imali su 98 malenih obalnih (tartane i trabakuli) te sedam većih brodova. Vidi: Kojić, „Pomorstvo Lošinja”: 242; *Pomorska enciklopedija*, sv. IV. Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod, 1978., 353. (tekst: B. Kojić); Stjepan Vekarić, „Naši jedrenjaci za dugu plovidbu kroz stoljeća”, *Pomorski zbornik povodom 20-godišnjice Dana mornarice i pomorstva Jugoslavije 1942-1962*, sv. I. Zagreb: JAZU, 1962, 155; Crnković, „Početak i razvoj”: 107. O lošinjskoj pomorskoj trgovini tijekom settecenta vidi detaljnije u: Pizzetti, *Con la bandiera del protettor San Marco*, sv. I, 278-313.

¹⁰ Obitelj Petrina, njezini zaslužnici na pomorskom i vojnom polju, rijetko su spominjani u prethodnim radovima hrvatske historiografije. Usporedi, primjerice, Sokolić, „Sažete povijesti znamenitih pomorskih obitelji s otoka Lošinja”, *Pomorstvo Lošinja i Cresa* 2 (1985.): 92-93. Najviše uporabljivih podataka pruža prethodno navedeno djelo Tullija Pizzetija.

Pomorski kapetani, trgovci i mecene – odvjeci obitelji Petrina u 17. i 18. stoljeću

Prvi poznati kapetani iz obitelji Petrina bili su Petar zvan Ride (1608. – 1693.), prvi lošinjski kapetan duge plovidbe (1650.) i njegov brat Augustin (umro 1693.). Potonji je u drugoj polovici 17. stoljeća zapovijedao trgovačkim brodom *Agar*, koji je tijekom Morejskoga rata (1684. – 1699.) uključen u mletačku ratnu flotu te je sudjelovao u borbama na grčkome bojištu (Rod, Koron, Kalamata). U kasnijim godinama rata Augustin se bilježi kao kapetan broda (bombarda) *S. Antonio Abate* (bitka kod Navarina i Nauplion) da bi 1690. godine – u vrijeme kada je zapovijedao brodom *S. Iseppo* – zajedno s glavniinom posade bio zarobljen. Zatočen je u Carigradu zajedno sa sinom Melkiorom i nećakom Lovrom gdje je nakon nekoliko godina sužanjstva preminuo.¹¹

Vojnopomorsku karijeru na brodovima *Agar* i *S. Antonio Abate* započeo je i Augustinov sin Petar Antun Petrina (1669. – 1749.). Godine 1693., nakon što je pod sretnim okolnostima izbjegao očevu i bratovu sudbinu, stekao je patent kojime je postao kapetan duge plovidbe na brodu *S. Luigi*. U idućim je godinama kapetan trgovačkih brodova *Madonna di Loreto e tre sorelle*, *Vittoria* i *Giuditta* na kojima je plovio u vodeće luke zapadnoga Sredozemlja i Levanta. Kao kapetan trgovačkoga broda *Giuditta* unovačen je u Drugi morejski rat (1714. – 1718.) da bi u dvadesetim godinama 18. stoljeća ponovno intenzivno sudjelovao u pomorskoj trgovini. Imućan poduzetnik i mecena Petar je u rodnome gradu dao proširiti i opremiti liturgijskim priborom kapelicu sv. Petra (podignutu 1666. godine).¹²

U početnim desetljećima 18. stoljeća ističe se i Stjepan Ivanov Petrina, kapetan brodova *Unione* (od 1703.) i *Giuditta*, s kojima je poduzeo više trgovačkih putovanja u Carigrad.¹³ Podrobnije su nam sačuvani podaci o Stjepanu Augustinovom (rođen 1680.), parunu koji je od 1716. do 1732. godine fregadunom *Madonna del Buon*

¹¹ Bonicelli, *Storia dell'isola dei Lossini*, 84, 88; Mario Nani Mocenigo, *Storia della Marina Veneziana da Lepanto alla caduta della Repubblica*. Roma: Ministero della Marina, 1935. (ristampa: Venezia: Filippi editore, 1995.), 273; Giovanni Gerolami, *L'isola marinara*. Udine: Del Bianco editore, 1951., 58; Kraljić, „Lošinj”: 11; Kojić, „Pomorstvo Lošinja”: 241; Crnković, „Početak i razvoj”: 95, 102, 104, 109; Sokolić, „Pomorska orijentacija Velog Lošinja”, u: *Veli Lošinj. Povodom 1700. obljetnice smrti sv. Grgura suzaštitnika Velog Lošinja. Zbornik radova* (uredio Anton Bozanić), Veli Lošinj: Župa Veli Lošinj, 2003., 66. Pizzetti, *Con la bandiera del protettor San Marco*, sv. I, 31-32, 274-275, 296; Guido Candiani, *I vascelli della Serenissima: Guerra, politica e costruzioni navali a Venezia in età moderna, 1650-1720*. Venezia: Istituto Veneto di scienze, lettere ed arti, 2009, 245 (prema Candianiju tom su prilikom zarobljena dva Augustinova sina). Podaci o Augustinovoju ostavštini sačuvani su u Archivio di Stato di Venezia (dalje: ASV), Giudici di petizion: Inventari, b. 394, br. 41 (23. VI. 1702.).

¹² Gerolami, *L'isola marinara*, 89; Vladimir Marković, „Znameniti ljudi Cresa i Lošinja”, *Otočki ljetopis Cres Lošinj* 3 (1980.): 382; Pizzetti, *Con la bandiera del protettor San Marco*, sv. I, 32, 165, 275, 296-297; Pizzetti, nav. dj., sv. III, 56, 92, 267, 274, 299.

¹³ Pizzetti, *Con la bandiera del protettor San Marco*, sv. I, 91, 297.

Viaggio plovio za Kefaloniju, Zakint i Siciliju. Od 1733. do 1744. godine zapovijeda brodom *Gloria Celeste*, a popis destinacija koje posjećuje u trgovačke svrhe uistinu je impresivan (Malta, Sicilija, Sv. Maura, Krf, Tripoli, Genova, Carigrad, Smirna, Livorno, Hamburg, južna Engleska i Nizozemska). Od 1744. godine kapetan je broda *Madonna del Buon Viaggio e S. Franceco di Paula* (putovanja u Livorno, na Levant i u Lisabon) da bi 1750. godine smrtno stradao u sukobu s afričkim gusarima.¹⁴ Približno u isto vrijeme odvijala se i karijera Ivana Filipa Petrine (1688. – 1748.), kapetana brodova *Giuditta* i *Fiore di Maggio*, s kojima je od oko 1715. do 1748. godine poduzeo niz trgovačkih putovanja na Istok, ponajprije u Aleksandriju i na Cipar.¹⁵

Od 1734. godine započinje bogata trgovačka, ali i vojnopomorska karijera Petra Petrovoga Petrine (1706. – 1758.). Upravljao je trgovačkim brodovima *S. Marco*, *S. Giuseppe* i *Madonna del Rosario e Anime del Purgatorio*, a najčešće određene luke u koje je uplovljavao bile su Genova i Aleksandrija. Godine 1749. nastavio je ploviti u luke istočnoga Sredozemlja kao kapetan i suvlasnik broda *Grazia Divina*. Petar Petrina dokazao se i kao uspješan ratnik. Godine 1752. tijekom putovanja u Aleksandriju posada pod njegovim vodstvom uspješno se oduprla napadu alžirskoga gusarskog broda te je temeljem odluke mletačkoga Senata, duždevom poveljom od 2. travnja 1753. godine, uvršten u red vitezova sv. Marka (*Cavalieri di San Marco*). Jedini je Lošinjan koji je zavrjedio tu prestižnu mletačku čast. U idućim godinama nastavljena su Petrova putovanja na Istok da bi 1758. godine na povratku iz Engleske doživio pomorsku havariju kraj otočja Scilly u kojoj je poginuo zajedno sa ostalim članovima posade. Petar Petrina važan je i u društvenome životu Veloga Lošinja – u predjelu Podjavori dao je načiniti obiteljsku palaču (palača Petrina – danas Dom za starije i nemoćne „Marko A. Stuparić”), a zajedno s kapetanima Augustinom Petrinom i Tomom Ragusinom dao je podići i novi mramorni oltar u lošinjskoj crkvi posvećenoj Uznesenju Marijinom.¹⁶

Godine 1742. započela je kapetanska služba Augustina Stjepanovoga Petrine (1708. – 1793.). Zapovijedao je brigantinom (kasnije preuređenim u vojne svrhe) *Regina del Cielo e S. Giacomo* s kojime je putovao u Marseilles i Lisabon. Godine 1745. na jedno-

¹⁴ Gerolami, *L'isola marinara*, 59; Pizzetti, *Con la bandiera del protettor San Marco*, sv. I, 91, 297; Pizzetti, nav. dj., sv. II, 74, 179, 223, 229, 231, 428-429; Pizzetti, nav. dj., sv. III, 267, 269, 291, 300, 315, 317, 341, 360, 375, 296; Crnković, „Početak i razvoj“: 102.

¹⁵ Pizzetti, *Con la bandiera del protettor San Marco*, sv. I, 274; Crnković, „Početak i razvoj“: 102-103, 106.

¹⁶ Gerolami, *L'isola marinara*, 89-90; Nikola Čolak, *Hrvatski pomorski regesti (Regesti marittimi croati)*, sv. II (Settecento, I parte: Navigazione nell'Adriatico). Padova: Centro di studi storici croati – Venezia, 1993., 271, 281, 449; Sokolić, „Pomorska orijentacija Velog Lošinja“, 66; Pizzetti, *Con la bandiera del protettor San Marco*, sv. I, 297, 313, 331; Crnković, „Početak i razvoj“: 102-103; Pizzetti, nav. dj., sv. II, 74, 228-229; Pizzetti, nav. dj., sv. III, 95, 274, 282, 292, 311, 362; Piero Pazzi, *I Cavalieri di San Marco: Storia documentata*. Perasto: Abbazia di San Giorgio, 2008., 277.

me od putovanja zarobili su ga alžirski gusari, ali je nedugo potom uspješno otkupljen i oslobođen. Od 1746. godine bilježi se kao kapetan broda *Gloria Celeste* (plovidbe u London, na Siciliju i u Tripoli). Od pedesetih godina 18. stoljeća upravlja fregatom *Nuova Cesarea* da bi u posljednjim godinama života postao vlasnik trgovačkoga broda *Natività della Madonna*.¹⁷ Stjepan Petrina, sin prethodno spomenutoga Augustina, najveći je dio svoga kapetanskog i poduzetničkog djelovanja vezao uz Mletke, grad u kojemu je rođen i u kojemu je preminuo. Od 1769. godine zapovijedao je brodom *Nuova Cesarea* (putovanja u Aleksandriju i na Cipar) da bi od 1779. godine postao samostalan vlasnik pulake *S. Antonio di Padova* (spominje se i pod imenom *Madonna del Rosario e S. Antonio di Padova*). Najčešće poslujući s levantinskim tržištem, na Cipru je u svoje i u ime brata Petra uspostavio trgovačku kuću posredstvom koje su članovi obitelji Petrina ostvarivali brojne uspješne trgovačke poslove. Kao ugledan brodovlasnik Stjepan Augustinov imenovan je članom mletačke Udruge brodara (*Consorzio dei parcenevoli*), a prema podacima iz literature u njegovo je doba obitelj Petrina raspolagala s nekoliko kuća u gradu na lagunama.¹⁸

U drugoj polovici 18. stoljeća djeluje i kapetan Nikola Antunov Petrina (rođen 1723.), kapetan broda *Madonna del Rosario e Anime del Purgatorio* s kojime obavlja trgovačka putovanja u luke Jonskoga otočja.¹⁹ Koncem stoljeća učestalo se bilježe trgovačka putovanja Augustina Augustinova Petrine. Od oko 1780. godine do druge polovice devedesetih godina kapetan je brodova *S. Antonio di Padova* (obiteljsko vlasništvo), *Perina Maria*, *Principe del Brasil*, *Falcone* i *Buona Fortuna*, a raspon njegovih odredišta kretao se od Petrograda i Hamburga do sjeverne Afrike i Carigrada.²⁰ Naposljetku, ovaj pregled vodećih pomoraca, trgovaca i brodarskih poduzetnika iz lošinjske obitelji Petrina zaključit ćemo s Ivanom Petrovim, čija je uspješna pomorska karijera otpočela osamdesetih godina 18. stoljeća. Zapovijedao je brodovima *S. Spiridion* e *S. Giovanni Traurin*, *Giacinto*, *Bella Giovanna*, *Susana* i *Madre Amorsa* te do konca stoljeća poduzeo višestruka trgovačka putovanja u vodeća europska odredišta (Livorno, Genova, Grčka, Lisabon, Barcelona, Malta, London, Petrograd i druga).²¹

¹⁷ Čolak, *Hrvatski pomorski regesti (Regesti marittimi croati)*, sv. I (Settecento, I parte: Navigazione nell'Adriatico). Padova: Centro di studi storici croati – Venezia, 1985., 312; Pizzetti, *Con la bandiera del protettor San Marco*, sv. I, 297, 308; Pizzetti, nav. dj., sv. II, 22, 141, 231, 307, 432-433; Pizzetti, nav. dj., sv. III, 94, 152, 273-274, 282, 308, 319, 329, 340, 361, 449-450.

¹⁸ Čolak, *Hrvatski pomorski regesti*, sv. I, 50, 263, 273-274, 296; Pizzetti, *Con la bandiera del protettor San Marco*, sv. I, 281, 297, 299, 303-304; Pizzetti, nav. dj., sv. II, 54, 182, 217, 297, 438; Pizzetti, nav. dj., sv. III, 274, 285, 404.

¹⁹ Pizzetti, *Con la bandiera del protettor San Marco*, sv. I, 140.

²⁰ Pizzetti, *Con la bandiera del protettor San Marco*, sv. I, 299; Pizzetti, nav. dj., sv. II, 180; Pizzetti, nav. dj., sv. III, 274-275, 279, 284, 315, 346, 379, 411.

²¹ Pizzetti, *Con la bandiera del protettor San Marco*, sv. I, 220, 297, 308; Pizzetti, nav. dj., sv. III, 260, 275,

Središnja tema ovoga rada usmjerena je na istraživanje vojnopomorske karijere jednoga od istaknutih osamnaestostoljetnih odvjetaka lošinjske obitelji Petrina. Riječ je o Petru Vicku (1750. – 1829.), višegodišnjemu kapetanu mletačkih ratnih brodova na izmaku 18. stoljeća. O samome Petru Vicku Petrini ne postoje opsežnija historiografska saznanja²² te ćemo se u radu – uz korištenje dostupnih podataka – ponajprije usmjeriti na izvorno gradivo iz središnje državne pismohrane u Mlecima (Archivio di Stato di Venezia). To je arhivska zbirka mletačke ratne mornarice (Provveditori all'Armar) u sklopu koje su sačuvani popisi sastava posade na bojnim brodovima Serenissime tijekom 18. stoljeća. Istraživanje navedenoga gradiva do sada je provedeno (Lovorka Čoralić i Maja Katušić) poglavito s obzirom na brojčano izrazito dominantne bokeljske (peraške) kapetane u mletačkoj vojnoj službi.²³ U ovome je radu načinjen odmak od bokeljskih tema te je u središtu istraživanja lošinjski kapetan Petar Vicko Petrina, jedan od rijetkih onovremenih zapovjednika mletačkih bojnih brodova koji zavičajem ne potječe iz Zaljeva svetaca. Podrobnom raščlambom sastava posade na brodovima kojima je Petrina upravljao ujedno se teži predstaviti i ustroj, struktura te zavičajno podrijetlo (s posebnim osvrtom na pomorce zavičajem s istočne obale Jadrana) brodskega ljudstva u mletačkoj mornarici u njezinim posljednjim desetljećima.

Petar Vicko Petrina – kapetan mletačkih ratnih brodova Cibeles i Pallade

Na osnovi spoznaja iz prethodno navedenih historiografskih radova, koje ćemo u nastavku rada proširiti saznanjima temeljnim na izvornome arhivskom gradivu, razvidan nam je početak pomorske (te potom i vojne) službe Lošinjanina Petra Vicka Petrine. Godine 1773. u dobi od 23 godine postao je kapetan trgovačkoga broda

306-307, 346, 370-371, 379, 386, 414.

²² Najviše podataka o Petru Vicku Petrini sadrži prethodno učestalo citirana knjiga T. Pizzettija. Sažeti podaci sadržani su u zbirci izvora Nikole Čolaka te u monografiji Guida Ercolea *Vascelli e fregate della Serenissima: Navi di linea della Marina veneziana 1652 – 1797*. Trento: Gruppo Modellistico Trentino di studio e ricerca storica, 2011. Portret Petra Vicka Petrine donosi u svojoj knjizi Giovanni Gerolami, *L'isola marinara*, 129. Usporedi i sažeto u: Sokolić, „Sažete povijesti znamenitih pomorskih obitelji s otoka Lošinja”: 93. Konkretni navodi iz navedenih djela, koji se izravno odnose na kapetana Petra Vicka Petrinu, bit će zabilježeni u sklopu znanstvenoga aparata u nastavku rada.

²³ Čoralić – Katušić, „Peraški kapetan Josip Zambella, mletački ratni brod *Vittoria II* i sastav njegove posade (kraj 18. stoljeća)”, *Istorijski zapisi* 86 (2013.), br. 1-2: 25-56; Iste, „Bokelj Vicko Dabović – zapovjednik mletačkog ratnog broda *Vittoria II* u posljednjim godinama opstojanja Serenissime”, *Miscellanea Adriatica et Mediterranea* 1 (2013.): 121-146; Iste, „Peraštanin Ivan Mazarović – zapovjednik mletačkoga ratnog broda *Galatea* (1779. – 1792.)”, *Zadarska smotra* 62 (2013), br. 4: 97-122; Iste, „Peraštanin Vicko Kolović – zapovjednik mletačkih ratnih brodova (druga polovica 18. stoljeća)”, prihvaćeno za objavljivanje u časopisu *Godišnjak Pomorskog muzeja u Kotoru*.

Diamante (vlasnik je mletački poduzetnik Giovanni Battista Tamossi) s kojime je poduzeo niz putovanja u razne luke (London, Trst, Cipar, Krf, Zakint, Kefalonija, Aleksandrija). Desetak godina poslije, sredinom osamdesetih godina 18. stoljeća, Petar Vicko suvlasnik je brigantina *Giovanna*, a od 1787. godine bilježi se i kao kapetan broda *Nuova Cesarea*. Godine 1790. kapetan je trgovačkoga broda *S. Domenico*, a najčešće odredište njegova poslovanja je London.²⁴

Petrinina karijera kapetana trgovačkih brodova trajala je sedamnaest godina te se u tome vremenu – razvidno je uvidom u raznovrsnost njegovih aktivnosti – profilirao kao vrstan pomorski stručnjak. Stoga Petrina 1790. godine – vjerojatno na poziv mletačkih vojnih vlasti – prelazi u ratnu mornaricu čime započinje drugi, vojnopomorski dio njegove karijere.

Zahvaljujući spomenutome gradivu iz Archivio di Stato di Venezia, u nastavku rada predstaviti ćemo osnovna obilježja Petrinina djelovanja na dva mletačka ratna broda u posljednjim godinama opstojanja Kraljice mora.

Galijica (*galeotta*)²⁵ *Cibele* (*Cibela* – antička boginja plodnosti) prvi je ratni brod na kojemu se Petar Vicko Petrina bilježi kao zapovjednik u rasponu od 1790. do 1793. godine.²⁶ Popis kojime raspolažemo sadrži klasičnu podjelu brodske posade na temeljne skupine, uobičajeno zastupljene na većini onovremenih ratnih brodova. To su: 1.) časnici, dočasnici i obnašatelji specijaliziranih službi na brodu (*Uffiziali e Titolati*); 2.) mornari prve klase (*Marineri prima classe*); 3.) mornari druge klase (*Marineri seconda classe*); 4.) mornari treće klase (*Marineri terza classe*)²⁷ i 5.) mornarski pomoćnici (*Mozzi*). Popisi članova brodske posade po pojedinim skupinama nisu datirani u određeni datum. Stoga, s obzirom da je raspon kapetanskoga djelovanja Petra Petrine od 1790. do 1793. godine, moguće je da su ondje popisani svi mornari i brodski službenici koji su u tome razdoblju djelovali na brodu *Cibele*, bez obzira što je dio njih tijekom vremena napustio službu (a taj podatak nije izrijekom naveden). Osobito se to odnosi na skupinu mornarskih pomoćnika kojih je ukupno zabilježeno trinaest, što je više u odnosu na prosjek broja „malih od palube” na ratnim plovilima toga ranga.

²⁴ Čolak, *Hrvatski pomorski registri*, sv. I, 333, 336; Pizzetti, *Con la bandiera del protettor San Marco*, sv. I, 299, 310; Pizzetti, nav. dj., sv. II, 55, 216, 229; Pizzetti, nav. dj., sv. III, 56-57, 161, 364-365, 368, 414.

²⁵ Podrobnije o tehničkim svojstvima i uporabi male galije, odnosno galijice vidi u: *Dizionario Enciclopedico Marinresco* (a cura di Memmo Caporilli). Roma: Nautica editrice, 1971., 251; *Pomorska enciklopedija*, sv. II: Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod, 1975., 509 (tekst: Josip Luetić).

²⁶ ASV, Proveditori all'Armar: Libro accordati delle unità della Marina militare, b. 266. Galeotta Cibele, Capitan Pietro Petrina (1790 – 1793).

²⁷ Mornari treće klase nisu redovito zastupljeni na svim mletačkim ratnim brodovima.

Tablica 1: Rekonstrukcija sastava posade galijice *Cibele* od 1790. do 1793. godine

Služba ili čin na galijici	Broj osoba
1. Kapetan	1
2. Drugi pilot / peljar = prvi poručnik	1
3. Četvrti pilot / peljar = drugi poručnik	2
4. Pomoćni pilot / peljar	2
5. Prvi nokjer	1
6. Drugi nokjer	1
7. Kormilar	4
8. Nadzornik broda = kaplar	1
9. Nadzornik za jedra	1
10. Nadzornik jarbola	1
11. Pisar	1
12. Liječnik	1
13. Ekonom	1
14. Kapelan	1
15. Bačvar	1
16. Mornari 1. klase	30
17. Mornari 2. klase	31
18. Mornari 3. klase	12
19. Mornarski pomoćnici	13

U prvoj skupini (časnici, dočasnici i obnašatelji specijaliziranih brodskih službi) zabilježeno je dvadeset osoba, što odgovara prosječnome broju brodskih službenika na manjim ratnim brodovima. Uz kapetana Petrinu²⁸ na galijici *Cibele* bilježe se i uobičajene, vrlo cijenjene i takvome brodu neophodne službe. To su drugi pilot (u činu prvoga poručnika – Aleksandar Luković), dva četvrta pilota (u činu drugoga poručnika – Nikola Janšić i Ivan Palikuća) te dva pomoćna pilota (*Pilotin*). Na brodu su bili prisutni i nokjeri (*Primo* i *Secondo nochiere*) – vođe palube koji nadziru rad i disciplinu brodske posade. Nokjeri su izravno zapovijedali kormilarima (*Timonier*). Njih je na *Cibele* bilo četiri, a trojica su zavičajem s istočne obale Jadrana (Pavao Rešević, Stjepan Radić i Krsto Visković). Na galijici su pod Petrininim vodstvom bili djelatni i nadzornik broda (*Custode*, u činu kaplara), nadzornik za jedra (*Guardian* / *Castellano* – Jakov Jurišin) i nadzornik jarbola (*Capo d'albero* – Matija Kasatović). Ratnim brodovima prijeko su bile potrebne i nevojničke službe bez kojih bi redovito funkcioniranje posade bilo teško zamislivo. To su službe kapelana (*Cappellan*), pisara (*Scrivan*), liječnika (*Eccelente*), ekonoma (*Distributer di pane* – Krsto Lovović) i

²⁸ Zanimljivo je napomenuti da je Petar Petrina u trenutku preuzimanja kapetanske službe na galijici *Cibele* imao čin prvoga pilota / peljara (*Primo piloto*) odnosno glavnoga navigatora broda.

bačvara (*Botter*) zaduženoga za opskrbu broda pitkom vodom. Kada je riječ o zavičajnoj strukturi prve skupine posade na *Cibeli*, podjednakim su udjelom zastupljeni pomorci i službenici podrijetlom s istočne obale Jadrana (50%) i Talijani (45%). Grci su zastupljeni isključivo u jednome primjeru, a riječ je o brodske kapelanu Bortolu s otoka Kiosa. Nažalost, popisivač najčešće nije bilježio dodatne podatke o nositeljima pojedinih službi (na primjer podatke o njihovu zavičaju) te njihovo svrstavanje u slavensku (ovdje ponajprije hrvatsku i crnogorsku) ili talijansku (najvjerojatnije je riječ o Mlečanima) skupinu, možemo provesti isključivo na osnovi njihovih prezimena.²⁹

Na galijici *Cibele* zabilježeno je i trideset mornara prve klase (*Marineri prima classe*). Utvrđivanje njihova matičnog kraja i ovdje je otežano te je jedino moguće raščlambom njihovih prezimena. Prema tako provedenoj analizi, a uzimajući u obzir i moguća odstupanja,³⁰ prednjače Talijani (56,67%), ali njihov udio nije toliko dominantan kao što je to slučaj s pripadnicima ove skupine posade na drugim mletačkim ratnim brodovima. Mornari prve klase zavičajem s istočnojadranske obale također su brojni (40%), a prema njihovim prezimenima možemo pretpostaviti da je znatan dio njih bokeljskog i crnogorskog podrijetla (Ređenović, Mihajlović, Đenović, Davidović i drugi). Kao i u prethodnoj skupini i ovdje Grke bilježimo isključivo pojedinačno.

U skupini mornara druge klase (*Marineri seconda classe*) bilježi se 31 pomorac. Njihova prezimena – jedini indikator podrijetla – upućuju na prevagu Talijana (58,06%). Grci su zastupljeni s dva primjera (6,45%), a na mornare s mletačkih prekojadranskih stečevina (Dalmatinci, Bokelji, Crnogorci) otpada značajnih 35,48%. Najmanje je zabilježenih mornara treće klase (*Marineri terza classe*), skupine koju ne bilježimo redovito u posadama ratnih brodova. Njih je ovdje dvanaest, a osim dva istočnojadranska mornara (Juraj Radić i Frane Dunković/Dumović) svi su ostali – prema njihovim prezimenima – s Apeninskoga poluotoka.

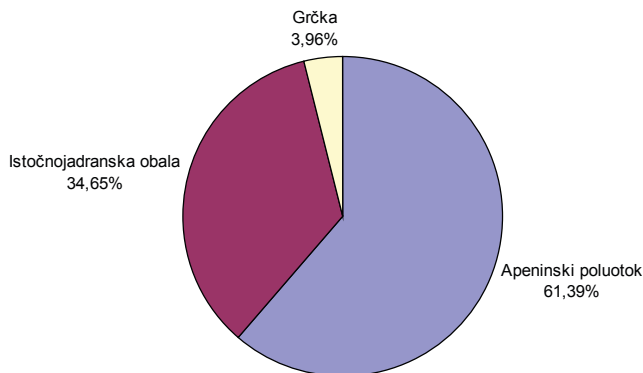
Naposljetku, u skupini najmlađih pomoraca, početnika u izučavanju pomorske vještine, zabilježeno je trinaest mornarskih pomoćnika (*Mozzi*). S obzirom da su čak

²⁹ Da su i na ovome brodu prevagu vjerojatno imali Bokelji, najčešće zabilježena istočnojadranska regionalna skupina u mletačkoj ratnoj floti, svjedoče podaci o nekoliko tipičnih onovremenih bokeljskih prezimena (Luković, Visković, Palikuća).

³⁰ Procjena podrijetla pojedine osobe prema prezimenu zasigurno nije uvijek točna te su odstupanja moguća. Primjerice, dio osoba koje imaju talijansko ili talijanizirano prezime ne moraju nužno potjecati s Apeninskoga poluotoka nego i iz Istre, Dalmacije, Boke, ali i iz drugih mletačkih prekojadranskih posjeda. Ipak, za dio osoba njihovo slavensko / hrvatsko sročeno prezime nedvojbeno upućuje da njihov zavičaj treba tražiti duž istočnoga Jadrana, a jednak je slučaj i s pomorcima koji imaju grčka imena i prezimena te evidentno dolaze s tamošnjih mletačkih stečevina.

petorica tijekom tri godine napredovala u službi te se naknadno spominju i kao mornari treće klase, možemo pretpostaviti da je na galijici *Cibele* istovremeno djelovalo najviše sedam ili osam „malih od palube”. Kada je riječ o njihovu podrijetlu, osim već spomenutih Radića i Dunkovića, napredovali su tijekom trogodišnjega razdoblja u skupinu mornara treće klase, svi ostali mornarski pomoćnici zavičajem su najvjerojatnije sa zapadne obale Jadrana.

Do sada promatrana struktura zavičajnoga podrijetla svih pet skupina časnika, pomoraca i brodskih službenika na brodu *Cibele* od 1790. do 1793. godine otkriva nam prevagu (u nekim skupinama izrazitiju, a u nekima blažu) talijanskoga ljudstva. Zbirni uvid u ukupan broj članova posade (iz zbroja smo izuzeli petoricu mornarskih pomoćnika koji su napredovali te se spominju dva puta) pokazuje nam sljedeći omjer. Od 101 zabilježenoga pomorca i brodske službenika njih je 61,39% talijanskoga podrijetla. Na članove posade s istočnojadranske obale otpada 34,65%, a na malo-brojne Grke tek 3,96% (vidi *grafikon 1*).

Grafikon 1: zavičajno podrijetlo članova posade galijice *Cibele* prema podacima od 1790. do 1793. godine

Vojnopomorska karijera Petra Vicka Petrine na manjemu ratnom brodu *Cibele* trajala je oko tri godine. Već 1793. godine Petrina se bilježi kao kapetan novoga, ovoga puta nešto većega ratnog broda mletačke mornarice. Riječ je o manjoj fregati (*fregatina*)³¹ *Pallade* (*Atena Palada*), kojom će taj uspješni Lošinjanin zapovijedati do posljednjih

³¹ Podrobnije o tehničkim svojstvima i uporabi fregata u trgovačkoj i ratnoj mornarici vidi u: *Dizionario Enciclopedico Marinaresco*, 243; *Pomorska enciklopedija*, sv. II., 494-497 (tekst: Slobodan Petrović).

dana opstojanja Mletačke Republike. Brod *Pallade* ubrajao se u lake fregate za transport i pripadao je, prema onodobnoj klasifikaciji ratnih plovila, u skupinu brodova treće klase / ranga (*terzo rango*). Naoružanje fregate bilo je primjereno navedenoj klasi brodova te je *Pallade* brojila 24 topa *da 20 libbre*.³² Brod je sagrađen u mletačkome arsenalu 1786. godine, a protomeštar (glavni graditelj) bio je Pietro Beltrame. Porinut je u more 19. kolovoza iste godine, a prvim je kapetanom imenovan Pietro Colombo.³³ *Pallade* je bila sastavni dio ratne flote izvanrednoga providura mora Angela Ema (preminuo 1792.) i imala je zadatak nadzirati sigurnu plovidbu duž južnoga Jadrana i grčkoga otočja te ponajprije sprječavati gusarske akcije Tunižana. Godine 1793. kapetan Colombo je preminuo te je na njegovo mjesto, dukalom od 30. studenoga iste godine, imenovan Lošinjanin Petar Vicko Petrina.

Dokument kojim raspolažemo sadrži osnovni popis ljudstva po pojedinim skupinama brodske posade, a načinjen je i ovjeren od mletačkih vlasti nadležnih za ratnu mornaricu 20. travnja 1794. godine (ovjerio ga je generalni providur mora Anzolo Memmo).³⁴ Nakon toga vremena pa sve do ukinuća Mletačke Republike 1797. godine popis je mijenjan te su dopisivani novi članovi. Posada fregate *Pallade* bila je podijeljena na četiri temeljne skupine, a to su: 1.) časnici, dočasnici i obnašatelji specijaliziranih službi na brodu (*Uffiziali e Titolati*); 2.) mornari prve klase (*Marineri prima classe*); 3.) mornari druge klase (*Marineri seconda classe*) i 4.) mornarski pomoćnici (*Mozzi*). Prema podacima iz osnovnoga popisa (travanj 1794.) na brodu *Pallade* djelovala su 124 člana posade.

Tablica 2: Rekonstrukcija sastava posade na fregati *Pallade* iz 1794. godine

Služba ili čin na fregati	Broj osoba
1. Kapetan	1
2. Prvi pilot / peljar	1
3. Drugi pilot / peljar	1
4. Treći pilot / peljar	1
5. Četvrti pilot / peljar	1
6. Peti pilot / peljar	1
7. Pomoćni pilot / peljar	3
8. Prvi nokjer	1
9. Kormilar	4
10. Nadzornik broda	1

³² Top od dvadeset libara imao je kalibar promjera 121 mm, težina projektila iznosila je 6 kg, dužina cijevi 240 cm, a doseg hica 3.300 m (Ercole, *Vascelli e fregate*, 78).

³³ Ercole, *Vascelli e fregate*, 255.

³⁴ ASV, Proveditori all'Armar: Libro accordati delle unità della Marina militare, b. 254. Fregatina *Pallade*, Capitan Pietro Petrina (1793 – 1797).

11. Nadzornik za jedra	2
12. Nadzornik jarbola	1
13. Stražar na košu jarbola	1
14. Pisar	1
15. Pomoćnik pisara	1
16. Liječnik	1
17. Brijač	1
18. Ekonom	1
19. Pomoćnik ekonoma	1
20. Kapelan	1
21. Kuhar	1
22. Bačvar	1
23. Mornari 1. klase	34
24. Mornari 2. klase	50
25. Mornarski pomoćnici	12

Prva skupina (*Uffiziali e Titolati*) brojila je, prema popisu iz 1794. godine, 28 članova. S obzirom da je riječ o većemu i prestižnijemu ratnom plovilu u odnosu na galijicu *Cibele*, struktura službi koje ovdje bilježimo raznovrsnija je i brojčano veća. Uz kape-tana Petrinu ovdje su kao navigatori zabilježeni piloti raznoga ranga (*Primo, Secondo, Terzo, Quarto, Quinto piloto*). Njihovo zavičajno podrijetlo nije iskazano (kao ni u primjeru drugih članova posade na brodu *Pallade*), a na osnovi prezimena za dvojicu pilota možemo zaključiti da su s istočne obale Jadrana (prvi pilot Ventura Neretić i četvrti pilot Sava Mitrović).³⁵

Uz glavne pilote na brodu se bilježe i tri pomoćna pilota (*Pilotin*), jedan vođa palube, odnosno nokjer te četiri kormilara (među njima su Krsto Balaban i Matija Anzulović). Na većim ratnim brodovima, a tako i na fregati *Pallade*, redovito se bilježe i nadzornik broda, nadzornik za jedra (Boško Dapojević), nadzornik jarbola i stražar na košu jarbola (*Parechier, Parechietter, Parecheter*). Slijede službe koje nisu strogo vezane uz vojnopomorsku djelatnost, ali su redovito zastupljene na većini ratnih brodova. To su kapelan (fra Ivan Božić), pisar i njegov pomoćnik (*Scrivanello*), liječnik (Petar Rensović), brijač odnosno njegov pomoćnik (*Barbierotto*), ekonom (Stjepan Radić) i njegov pomoćnik (*Penese*) te bačvar i brodski kuhar (*Cogo*).

S obzirom na zavičajno podrijetlo prethodno spomenutih nositelja časničkih, dočasničkih i specijaliziranih brodskih službi, prednjače Talijani (60,71%), najvjerojatnije s područja Veneta i iz samih Mletaka. S područja istočnojadranske obale dolazi

³⁵ I u ovim primjerima, kao i u onima koji će slijediti pri raščlambi sastava posade na fregati *Pallade*, možemo s velikom vjerojatnošću pretpostaviti da je riječ o Bokeljima, Dalmatincima i Crnogorcima.

solidnih 32,14% pripadnika ove brodske posade. Na Grke otpada tek jedan pojedinačni primjer (3,57%), jednako koliko i na osobu nepoznatoga zavičaja (*della Pietà* – oznaka za osobu iz sirotišta). U razdoblju od 1794. do 1797. godine sastav dijela posade koji je uključivao časnike, dočasnike i obnašatelje specijaliziranih brodskih službi više je puta promijenjen. Naknadno je dopisano dvadesetak novih osoba, a među njima su zavičajem s istočne jadranske obale (poblize mjesto podrijetla nije izrijekom navedeno) drugi pilot Petar Krstić, peti pilot Karlo Bensović te kormilari Bože Deranja i Marko Ordić.

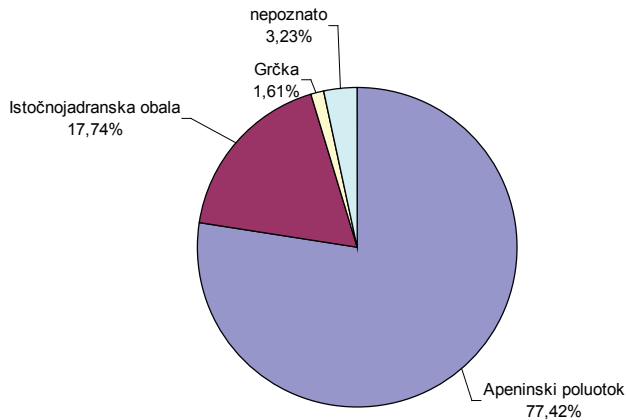
Popis mornara prve klase (*Marineri prima classe*) također je sastavljen 20. travnja 1794. godine, a tada je u toj skupini zabilježeno 34 mornara. Prema njihovim prezimenima – uz ponovno naglašenu ogradu o mogućim odstupanjima – možemo s velikom vjerojatnošću pretpostaviti da je pretežito riječ o Talijanima (82,35%), dočim na mornare s istočne obale Jadrana otpada 11,76%. Kao i u prethodno obrađenoj skupini i ovdje je zastupljen po jedan Grk te mornar *della Pietà* (2,94%). U razdoblju od 1794. do 1797. godine u skupini mornara prve klase došlo je do velikih promjena. Brojni su mornari napustili službu na brodu, a na njihovo mjesto prispjeli su novi obnašatelji službe istoga ranga (oko sedamdeset novoupisanih mornara prve klase). Pretežno je riječ o Talijanima, u malenome broju primjera riječ je o Grcima, a zavičajem s istočne obale Jadrana bilježi se tek šest mornara (Matija Mirković, Grgur Brunić, Ivan Turković, Petar Ivanović, Boško Davidović, Antun Novoselović).

Dana 20. travnja 1794. generalni providur mora Anzolo Memmo ovjerio je i popis mornara druge klase (*Marineri seconda classe*) na fregati *Pallade*. Ukupno je popisano pedeset mornara (dvojica su naknadno napredovala te se poslije bilježe i kao mornari prve klase), a njihov zavičaj možemo – kao i u prethodnim skupinama – ponajprije tražiti na području Apeninskoga poluotoka (84%). Istočnojadranskih mornara druge klase tek je dvanaest posto. Grci (prema raščlambi prezimena) ovdje nisu zabilježeni, dočim na osobe nepoznatoga podrijetla (*della Pietà; ... quondam non si sa*) otpada malenih četiri posto. Od popisa u travnju 1794. do 1797. godine u skupini mornara druge klase također je došlo do velikih promjena. Velik broj mornara nije nastavio službu na Petrininoj fregati te je ljudstvo popunjavano novim mornarima (zabilježeno je oko osamdeset novoupisanih mornara prve klase). Pretežno je riječ o Talijanima, u malenome broju primjera riječ je o Grcima, a zavičajem s istočne obale Jadrana zabilježeno je samo šest mornara (Antun Zaratović, Jovo Jurković, Leonardo Venturić, Ivan Skrivanović, Filip Radić, Ivan Voltić).

Završnu skupinu posade na brodu *Pallade* činili su mornarski pomoćnici (*Mozzi*). Njih

je u travnju 1794. godine zabilježeno dvanaest. Za devetoricu „malih od palube” možemo s velikom vjerojatnošću pretpostaviti da su talijanskoga podrijetla, dočim su trojica mladih mornara zavičajem s istočne obale Jadrana. To su Josip Brović, Sgualdo Anzulović i Leonardo Venturić, pri čemu se potonji kasnije bilježi i kao mornar druge klase. Kao i u primjeru prethodno analiziranih skupina brodske posade, i u primjeru mornarskih pomoćnika u idućemu su trogodišnjem razdoblju zabilježene znatne promjene. Iako u nekim primjerima bilježimo prijelaz mornarskih pomoćnika u višu kategoriju posade broda (u mornare druge klase), najveći broj prvotno popisanih mladih mornara više se ne bilježi (ili su prekriveni s popisa), a njihova pobliza sudbina i pomorska karijera nisu nam poznate. Na njihova su mjesta na brod *Pallade* prispijevali novi mladi mornari (tridesetak), a na osnovi prezimena možemo zaključiti da ih nekoliko potječe s istočne obale Jadrana (Špiro Anzulović, Juraj Spernić, Špiro Zuković).

Zbirno promatrajući matično podrijetlo pripadnika svih skupina posade na fregati *Pallade*, dolazimo do sljedećih pokazatelja (vidi *grafikon 2*). Očekivano, na talijanske časnike, dočasnike, obnašatelje specijaliziranih brodskih službi, obične mornare i mornarske pomoćnike otpada dominantnih 77,42%. Članovi brodske posade zavičajem od Istre do Boke prisutni su sa 17,74%. Na Grke otpada nevelikih 1,61%, a na mornare nepoznatoga podrijetla 3,23%.

Grafikon 2: zavičajno podrijetlo članova posade fregate *Pallade* prema podacima iz 1794. godine

Dominantan udio talijanskih pomoraca i drugih članova posade na vodećim mletačkim ratnim brodovima očekivan je. Pomorci s istočnoga Jadrana prednjačili su na brodovima nižega ranga (tartane, šambeci), najčešće na onima koji su bili

vlasništvo domaćih pomorskih poduzetnika i u mirnodopsko vrijeme korišteni su kao trgovačka plovila.³⁶ U tim primjerima posadu su pretežito činili pomorci iz matičnoga kraja kapetana odnosno vlasnika broda, a Talijani (i u manjoj mjeri Grci) bilježe se isključivo kao obnašatelji specijaliziranih službi (pisari, liječnici, brijači, kuhari). Istrani, Dalmatinci i Bokelji ipak nisu mogli – već i s obzirom na malobrojnost žiteljstva – prevladavati na velikim ratnim brodovima na kojima je posada brojila i po više stotina ljudi. Mletačko područje (Mleci, Veneto), ali i Talijani iz drugih onodobnih država Apeninskoga poluotoka, najčešća su baza iz koje se novačio sastav posade velikih fregata *primo* i *secondo rango*. Stoga, uzevši u obzir nesrazmjer broja stanovnika u dobro napućenome Venetu i relativno malena pomorska naselja (i oskudnost velikih gradova) duž Kvarnera, Dalmacije i Boke, možemo zaključiti kako je udio tih pomoraca na mletačkim ratnim brodovima, pa tako i na fregati *Pallade*, ipak bio zapažen.

Petar Vicko Petrina zapovijedao je brodom *Pallade* do konca opstojanja Mletačke Republike. Tada je, vjerojatno u kasno proljeće 1797. godine, zapovjedništvo nad brodom preuzeo kapetan Luca Andrea Corner, koji ga nije htio predati Francuzima te je otplovio na Sardiniju (Cagliari) gdje je fregatu dao potopiti. Dijelovi broda i topovi poslije su otkupljeni i doneseni u Mletke. *Pallade* se smatra posljednjim brodom u mletačkoj ratnoj floti koji je nosio stijeg sv. Marka.³⁷

Nisu nam, naposljetku, poznate završne godine iz života i karijere kapetana Petra Vicka Petrine. Vjerojatno je, s obzirom na životnu dob koja je to dopuštala, nastavio ploviti pod drugim državnim zastavama (austrijskom). Taj period njegova života u 19. stoljeću ostaje nam stoga kao tema neke buduće znanstvene obrade.

Zaključak

Lošinjsko brodarstvo postiglo je vrhunac svoga razvoja u 18. stoljeću te se tada – uz bokeljska pomorska središta Perast, Prčanj i Dobrotu – može ubrojiti među vodeća istočnojadranska pomorsko-trgovačka naselja. Iako poglavito usmjereni na trgovinu i gospodarsku razmjenu duž Jadrana i Sredozemlja, neki su Lošinjani imali i zapaže-

³⁶ Jedan u nizu takvih primjera bilježimo 1766. godine kada je za potrebe mletačke vojne službe (intervencija protiv sjevernoafričkih gusara) naoružano i opremljeno šest bokeljskih tartana, a glavninu posade činili su domaći pomorci. Usporedi: L. Čoralić – M. Katušić, „*Gente di mare della nazione bochese* – bokeljske tartane i mletačka vojno-pomorska intervencija u Africi 1766. godine”, *Povijesni prilozi* 32 (2013), br. 45: 283-311.

³⁷ Ercole, *Vascelli e fregate*, 255.

no mjesto u povijesti mletačke ratne mornarice. Takav je primjer Petar Vicko Petrina, sin Petra, kavaljera sv. Marka i zapovjednik ratnih brodova *Cibele* i *Pallade* u posljednjim godinama opstojanja Serenissime. Zahvaljujući dosadašnjim historiografskim spoznajama u uvodnome dijelu rada ukazali smo na neke istaknute kapetane iz obitelji Petrina te iznijeli osnovne podatke o samome Petru Vicku. Središnji dio rada bio je usmjeren na raščlambu sastava posade ratne galijice *Cibele* i fregate *Pallade* u vrijeme kada je Petrina njima izravno zapovijedao. Raščlamba svih skupina brodske posade prema njihovu zavičaju pokazuje da su – uz očekivano dominantno talijansko ljudstvo – na mletačkoj ratnoj floti važnu ulogu imali i časnici, dočasnici, brodski službenici i pomorci s istočnojadranske obale. Iako njihovo poblize matično podrijetlo u ovim spisima nije izrijeком iskazano, vjerujemo – oslanjajući se i na prethodna istraživanja istovrsnih dokumenata (sastava posada kojima su zapovijedali Bokelji) – da je većina njih potjecala iz Boke i Dalmacije.

Petar Vicko Petrina jedan je u nizu hrvatskih zapovjednika u mletačkoj ratnoj mornarici u 18. stoljeću. Istraživanje bogatoga i raznovrsnoga građiva iz arhivske zbirke *Provveditori all'Armar* zasigurno će nam iznjedriti još pokojega zaslužnika i visokoga časnika u mletačkoj ratnoj floti hrvatskoga podrijetla. Znanstvenom obradom njihovih životopisa, ponajprije vojnopomorske karijere, teži se u konačnici pridonijeti spoznajama o povezanosti i prožimanju dviju jadranskih obala, ali i ukazati na prevažnu ulogu hrvatske obale i Hrvata u pomorskoj povijesti Jadranskoga mora.

PRILOG 1: Sastav posade na galijici *Cibele* u razdoblju od 1790. do 1793. godine (Archivio di Stato di Venezia, Provveditori all'Armar: Libro accordati delle unità della Marina militare, b. 266. Galeotta *Cibele*, Capitan Pietro Petrina, 1790 – 1793)

Časnici, dočasnici i obnašatelji specijaliziranih službi na brodu (*Uffiziali e Titolati*):

1. Kapetan (*Capitan*): Petar Petrina
2. Kapelan (*Cappellan*): fra Bortolo *da Schio*
3. Pisar (*Scrivan*): Gerolimo Timoteo
4. Liječnik (*Eccelente*): Domenico Grandis
5. Drugi pilot / peljar = prvi poručnik (*Secondo pilota = Primo tenente*): Aleksandar Luković
6. Četvrti pilot / peljar = drugi poručnik (*Quarto pilota = Secondo tenente*): Nikola Janšić (*Giansich*)
7. Četvrti pilot / peljar = drugi poručnik (*Quarto pilota = Secondo tenente*): Ivan Palikuća
8. Pomoćni pilot / peljar (*Pilotin*): Paulo Romano
9. Pomoćni pilot / peljar (*Pilotin*): Giuseppe Lavezzi
10. Prvi nokjer (*Primo nochiere*): Giuseppe Frende
11. Drugi nokjer (*Secondo nochiere*): Angelo Scutari
12. Kormilar (*Timonier*): Pavao Rešević
13. Kormilar (*Timonier*): Stjepan Radić
14. Kormilar (*Timonier*): Krsto Visković
15. Kormilar (*Timonier*): Paulo Mustur
16. Nadzornik broda = kaplar (*Custode = Caporal*): Valentino Muscoli
17. Nadzornik za jedra (*Guardian / Castellano*): Jakov Jurišin
18. Nadzornik jarbola (*Capo d'albero*): Matija Kasatović
19. Ekonom (*Distributer di pane*): Krsto Lovović
20. Bačvar (*Botter*): Pietro Furlanetto

Mornari prve klase (*Marineri prima classe*):

1. Juraj Davidović
2. Roko Neretić
3. Pietro Fachina
4. Giovanni Battista Modena
5. Tripo Ređenović
6. Vasilj Mihajlović
7. Jefto Brajković
8. Giovanni Maria Saliba

9. Lazar Davidović
10. Marko Sparević
11. Ivan Đenović
12. Zuanne Cafaloniti
13. Mihovil Lušić
14. Petar Ređenović
15. Salvo Castagnola
16. Tomaso Fravello
17. Giacomo Cuppa
18. Lorenzo Cherin
19. Giovanni Pietro Croce
20. Gianni Oljna
21. Biasio Bianchi
22. Leonardo Memmo
23. Tomaso Tingla
24. Deodat Maršić
25. Battista Furian
26. Onofrio Mugola
27. Antun Vidović
28. Antonio Ruggini
29. Antonio Vidozzo
30. Giovanni Battista Fortunato

Mornari druge klase (*Marineri seconda classe*):

1. Domenico Tagliaferro
2. Juraj Peretić
3. Pavao Rešević
4. Ilija Rašić
5. Luka Brgović
6. Vuk Damjanović
7. Giovanni Cornelio
8. Nicolò Scatuli
9. Domenico Malusa
10. Luka Ljubiša
11. Spiro Fanariotti
12. Marko Tupšević
13. Vido Lochmer

14. Lazaro Pietro Greco
15. Krsto Davidović
16. Stavrachi Barochi
17. Antonio Santini
18. Vincenzo Maggio
19. Antonio Bozzi
20. Ivan Savo Radović
21. Savo Četković
22. Ilija Davidović
23. Marco Pima
24. Antonio Voltolina
25. Bastian Medelin
26. Santo Falconi
27. Santo Aldrighieri
28. Antonio Cason
29. Domenico di Fabri
30. Anzolo Polli
31. Santo Bortoli

Mornari treće klase (*Marineri terza classe*):

1. Anzolo Pagiaro
2. Bernardo Sanfrin
3. Vincenzo Volcato
4. Juraj Radić
5. Giovanni Battista Cosetto
6. Domenico Carin
7. Frane Dunković (Dumović)
8. Lorenzo Benuzzi
9. Antonio Bagaiolo
10. Antonio Gianni
11. Luigi Tacchi
12. Francesco Zano

Mornarski pomoćnici (*Mozzi*):

1. Juraj Radić³⁸

³⁸ Juraj Radić napredovao je u službi te se u razdoblju od 1790. do 1793. godine bilježi i kao mornar treće klase.

2. Lorenzo Benuzzi³⁹
3. Giuseppe Colombini
4. Frane Dunković (Dumović)⁴⁰
5. Luigi Tacchi⁴¹
6. Giuseppe Policola
7. Francesco Zano⁴²
8. Anzolo Tagliafermo
9. Antonio Dalsin
10. Giacomo Duosal
11. Giovanni Battista Nicolini
12. Vincenzo Visian
13. Ottavio Turlon

PRILOG 2: Sastav posade na fregati *Pallade* prema popisu od 20. travnja 1794. (Archivio di Stato di Venezia, Provveditori all'Armar: Libro accordati delle unità della Marina militare, b. 254. Fregatina *Pallade*, Capitan Pietro Petrina, 1793 – 1797)

Časnici, dočasnici i obnašatelji specijaliziranih službi na brodu (*Uffiziali e Titolati*):

1. Kapetan (*Capitan*): Petar Petrina
2. Kapelan (*Cappellan*): fra Ivan Božić
3. Pisar (*Scrivan*): Pietro Simonetti
4. Pomoćnik pisara (*Scrivanello*): Paulo Siropulo
5. Liječnik (*Eccelente*): Petar Rensović
6. Brijač / pomoćnik brijača (*Barbierotto*): Michiel Rotta
7. Prvi pilot / peljar (*Primo pilota*): Ventura Neretić
8. Drugi pilot / peljar (*Secondo pilota*): Basilio Moroso
9. Treći pilot / peljar (*Terzo pilota*): Francesco Polovineo
10. Četvrti pilot / peljar (*Quarto pilota*): Sava Mitrović
11. Peti pilot / peljar (*Quinto pilota*): Alvisio Tiozzo
12. Pomoćni pilot / peljar (*Pilotin*): Francesco Predelin
13. Pomoćni pilot / peljar (*Pilotin*): Giuseppe Lavezzi

³⁹ Lorenzo Benuzzi napredovao je u službi te se u razdoblju od 1790. do 1793. godine bilježi i kao mornar treće klase.

⁴⁰ Frane Dunković (Dumović) napredovao je u službi te se u razdoblju od 1790. do 1793. godine bilježi i kao mornar treće klase.

⁴¹ Luigi Tacchi napredovao je u službi te se u razdoblju od 1790. do 1793. godine bilježi i kao mornar treće klase.

⁴² Francesco Zano napredovao je u službi te se u razdoblju od 1790. do 1793. godine bilježi i kao mornar treće klase.

14. Pomoćni pilot / peljar (*Pilotin*): Angelo Lanceletta
15. Prvi nokjer (*Primo nocchiere*): Zuanne Mazzariol
16. Kormilar (*Timonier*): Paternian *della Pietà*
17. Kormilar (*Timonier*): Renier Ventura
18. Kormilar (*Timonier*): Krsto Balaban
19. Kormilar (*Timonier*): Matija Anzulović
20. Nadzornik broda (*Custode*): Francesco Lanzetta
21. Nadzornik za jedra (*Guardian / Castellano*): Giovanni Battista Bertoli
22. Nadzornik za jedra (*Guardian / Castellano*): Boško Dapojević
23. Nadzornik jarbola (*Gabbier*): Giacomo Biondo
24. Stražar na košu jarbola (*Parechier, Parechietter, Parecheter*): Domenico Bernardini
25. Ekonom (*Dispensier*): Stjepan Radić
26. Pomoćnik ekonomu (*Penese*): Anzolo Marsilio
27. Bačvar (*Botter*): Giovanni Battista Fava
28. Kuhar (*Cogo*): Bernardo Meneghini

Mornari prve klase (*Marineri prima classe*):

1. Antonio Buffo
2. Tomaso Manzini
3. Pietro Tes
4. Vincenzo Sanzon
5. Giacomo de Petri
6. Gasparo Botterini
7. Battista Baton
8. Antonio Franceschini
9. Giovanni Paolo Magrino
10. Zuanne Godini
11. Bortolo Orgini
12. Anzolo Bortolini
13. Pietro Tarta
14. Andrea Prati
15. Giuseppe Fantini
16. Carlo Salvaldello
17. Gioachini Symbion
18. Giacinto Baffo
19. Ferigo Menfron

20. Giovanni Battista Modena
21. Roko Neretić
22. Juraj Davidović
23. Basilio Petrato
24. Gerolimo Chorber
25. Giuseppe Carpinoni
26. Antonio Lombardo
27. Vincenzo Vlasti
28. Giacomo Martini
29. Nikola Milić
30. Frane Tonsić
31. Raimondo *della Pietà*
32. Iseppo Ballio
33. Ambrosio del Corte
34. Francesco Pelizari

Mornari druge klase (*Marineri seconda classe*):

1. Mattio Roldi
2. Antonio Ferasutto
3. Leonardo Colombara
4. Pietro Abbà
5. Zuanne Valassa
6. Giovanni Marzoldi
7. Giacomo Calcario
8. Filip Copović
9. Francesco Frigo
10. Spiro Mazzoretta
11. Antonio della Martina
12. Matija Mirković⁴³
13. Zuanne Bugiaro
14. Carlo *della Pietà*
15. Giovanni Battista Mariotto
16. Mattio Bori
17. Zuanne Monti
18. Vincenzo Vendramin

⁴³ Matija Mirković napredovao je u službi te se u razdoblju od 1794. do 1797. godine bilježi i kao mornar prve klase.

19. Bortolo Pitao
20. Angelo Cavagnin
21. Santo Giocher
22. Nadal Padovan
23. Giacomo *quondam non si sa*
24. Domenico Ratti
25. Francesco Rizzi
26. Grgur Brunić⁴⁴
27. Zuanne della Pigna
28. Giovanni Battista Bochetti
29. Giovanni Battista Schembri
30. Lazzaro Benuzzi
31. Giacomo Carli
32. Angelo Sinuzzi
33. Antun Bašić
34. Zuanne Zanco
35. Francesco Panella
36. Giacomo Zucco
37. Spiro Macri
38. Giacomo Olivari
39. Battista Martinelli
40. Antun Rožić
41. Lorenzo Fortunato
42. Pietro Lachin
43. Gasparo Nordio
44. Francesco Savin
45. Francesco Carozier
46. Rade Buić
47. Giuseppe Cracco
48. Anzolo Feltrin
49. Antonio Bertozzi
50. Gasparo Marcello

Mornarski pomoćnici (*Mozzi*):

1. Giuseppe Oler
2. Pietro Moretti

⁴⁴ Grgur Brunić napredovao je u službi te se u razdoblju od 1794. do 1797. godine bilježi i kao mornar prve klase.

3. Andrea Lanzetta
4. Giuseppe Candelora
5. Josip Brović
6. Domenico Spagnoletto
7. Tomaso Ascendi
8. Benetto Colla
9. Leonardo Venturić⁴⁵
10. Vincenzo Andelotti
11. Sgualdo Anzulović
12. Gerolamo Santei

⁴⁵ Leonardo Venturić napredovao je u službi te se u razdoblju od 1794. do 1797. godine bilježi i kao mornar druge klase.

IZVORI:

Archivio di Stato di Venezia (dalje: ASV), Giudici di petizion: Inventari, b. 394, br. 41 (23. VI. 1702.).

ASV, Provveditori all'Armar: Libro accordati delle unità della Marina militare, b. 254. Fregatina Pallade, Capitan Pietro Petrina (1793 – 1797).

ASV, Provveditori all'Armar: Libro accordati delle unità della Marina militare, b. 266. Galeotta Cibebe, Capitan Pietro Petrina (1790 – 1793).

LITERATURA:

BARBALIĆ, Radojica, „Razvojni putevi pomorstva Lošinja”, *Otočki ljetopis Cres-Lošinj* 1 (1973.): 139.-145.

Bibliografija: otočna skupina Cres – Lošinj (gl. urednik Julijano SOKOLIĆ). Mali Lošinj: SIZ za kulturu općine Cres-Lošinj, 1989.

BONICELLI, Gaspare, *Storia dell'isola dei Lossini*. Trieste: per cura degli Eredi, 1869.

CANDIANI, Guido, *I vascelli della Serenissima: Guerra, politica e costruzioni navali a Venezia in età moderna, 1650-1720*. Venezia: Istituto Veneto di scienze, lettere ed arti, 2009.

CRNKOVIĆ, Nikola, „Početak i razvoj lošinjskog pomorstva do 1797. – prinos istraživanju“, *Pomorstvo Lošinja i Cresa* 3 (1995): 89.-111.

ČOLAK, Nikola, *Hrvatski pomorski regesti (Regesti marittimi croati)*, sv. I (Settecento, I parte: Navigazione nell'Adriatico). Padova: Centro di studi storici croati – Venezia, 1985.

ČOLAK, Nikola, *Hrvatski pomorski regesti (Regesti marittimi croati)*, sv. II (Settecento, I parte: Navigazione nell'Adriatico). Padova: Centro di studi storici croati – Venezia, 1993.

ČORALIĆ, Lovorka – KATUŠIĆ, Maja, „Bokelj Vicko Dabović – zapovjednik mletačkog ratnog broda *Vittoria II* u posljednjim godinama opstojanja Serenissime”, *Miscellanea Hadriatica et Mediterranea* 1 (2013): 121.-146.

ČORALIĆ, Lovorka – KATUŠIĆ, Maja, „*Gente di mare della nazione bochese – bokeljske tartane i mletačka vojno-pomorska intervencija u Africi 1766. godine*”, *Povijesni prilozi* 32 (2013), br. 45: 283.-311.

- ČORALIĆ, Lovorka – KATUŠIĆ, Maja, „Peraški kapetan Josip Zambella, mletački ratni brod *Vittoria II* i sastav njegove posade (kraj 18. stoljeća)”, *Istorijski zapisi* 86 (2013.), br. 1-2: 25.-56.
- ČORALIĆ, Lovorka – KATUŠIĆ, Maja, „Peraštanin Ivan Mazarović – zapovjednik mletačkoga ratnog broda *Galatea* (1779. – 1792.)”, *Zadarska smotra* 62 (2013), br. 4: 97.-122.
- ČORALIĆ, Lovorka – KATUŠIĆ, Maja, „Peraštanin Vicko Kolović – zapovjednik mletačkih ratnih brodova (druga polovica 18. stoljeća)”, prihvaćeno za objavljivanje u časopisu *Godišnjak Pomorskog muzeja u Kotoru*.
- Dizionario Enciclopedico Marinaresco* (a cura di Memmo Caporilli). Roma: Nautica editrice, 1971.
- ERCOLEO, Guido, *Vascelli e fregate della Serenissima: Navi di linea della Marina veneziana 1652 – 1797*. Trento: Gruppo Modellistico Trentino di studio e ricerca storica, 2011.
- GEROLAMI, Giovanni, *L'isola marinara*. Udine: Del Bianco editore, 1951.
- KOJIĆ, Branko, „Lošinjska brodogradnja: od prvih početaka do svršetka Drugog svjetskog rata”, *Anali Jadranskog instituta JAZU* 2 (1958): 225.-285.
- KOJIĆ, Branko, „Pomorstvo Lošinja”, *Otočki ljetopis Cres-Lošinj* 2 (1975): 240.-248.
- KOJIĆ, Branko, „Pregled povijesti pomorstva na otoku Lošinju”, *Otočki ljetopis Cres Lošinj* 3 (1980.): 173.-204.
- KOJIĆ, Branko, „Ribarstvo Lošinja”, *Jadranski zbornik* 2 (1957): 325.-330.
- KRALJIĆ, Josip A., „Lošinj, otok pomoraca i brodograditelja”, *Pomorstvo, časopis Ministarstva FNRJ za opća pitanja iz pomorstva i pomorske privrede* 2 (1947), br. 4: 11.-13.
- LUETIĆ, Josip, „Veze naših pomoraca i prilog brodarstva Cresa i Lošinja pomorstvu Dubrovačke Republike XVIII. i XIX. stoljeća”, *Otočki ljetopis Cres Lošinj* 3 (1980): 249-263.
- MARKOVIĆ, Vladimir, „Znameniti ljudi Cresa i Lošinja”, *Otočki ljetopis Cres Lošinj* 3 (1980): 377.-383.
- MOCENIGO, Mario Nani, *Storia della Marina Veneziana da Lepanto alla caduta della Repubblica*. Roma: Ministero della Marina, 1935. (ristampa: Venezia: Filippi editore, 1995.)
- NICOLICH, Matteo, *Storia documentata dei Lussini*. Rovigo: Tipo-litog. Istriana di Antonio Coana, 1871.

- PAZZI, Piero, *I Cavalieri di San Marco: Storia documentata*. Perasto: Abbazia di San Giorgio, 2008.
- PIZZETTI, Tullio, *Con la bandiera del protettor San Marco: la marineria della Sere-
nissima nel Settecento e il contributo di Lussino*, sv. I-III. Pasian del Prato (UD):
Campanotto Editore, 1999.
- Pomorska enciklopedija*, sv. II: Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod, 1975.
- Pomorska enciklopedija*, sv. IV. Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod, 1978.
- SOKOLIĆ, Julijano „Lošinj i njegovi brodograditelji”, *Sušačka revija* 5 (1997), br. 18-
19: 96-102.
- SOKOLIĆ, Julijano, „Pomorska orijentacija Velog Lošinja”, u: *Veli Lošinj. Povodom
1700. obljetnice smrti sv. Grgura suzaštitnika Velog Lošinja. Zbornik radova* (uredio
Anton BOZANIĆ), Veli Lošinj: Župa Veli Lošinj, 2003., 63.-72.
- SOKOLIĆ, Julijano, „Sažete povijesti znamenitih pomorskih obitelji s otoka Lošinja”,
Pomorstvo Lošinja i Cresa 2 (1985): 89.-95.
- VEKARIĆ, Stjepan, „Naši jedrenjaci za dugu plovidbu kroz stoljeća”, *Pomorski zbor-
nik povodom 20-godišnjice Dana mornarice i pomorstva Jugoslavije 1942-1962*, sv.
I. Zagreb: JAZU, 1962, 143.-161.

Petar Vicko Petrina from Lošinj (1750-1829), Commander of Venetian Warships in the Late 18th Century

Lovorka Čoralić
Croatian Institute of History
Opatička 10
10000 Zagreb, Croatia
E-mail: lovorka@isp.hr

Filip Novosel
Croatian Institute of History
Opatička 10
10000 Zagreb, Croatia
E-mail: fnovosel1@gmail.com

Summary

During the early modern period, and particularly in the 18th century, many Croats were present in the highest ranks of the Venetian military navy. The earliest were those originating from Boka Kotorska (Perast), but this paper explores the activity of Captain Petar Vicko Petrina (1750-1829) from Lošinj, son of a leading family of sailors and merchants. The introductory part brings an overview of the previous historical research and offers some general data about the evolution of navy in Lošinj, as well as about the prominent members of the Petrina family, especially those who distinguished themselves in sea trade and naval military service under the flag of the Serenissima. The central part is dedicated to an analysis of the crew structure on the Venetian warships that Petrina commanded in the late 18th century. These include the small galley *Cibele* (1790-1793) and the frigate *Pallade* (1794-1797), the latter also being the last warship that bore the flag of St Mark. The structure of the crew included the following basic groups: 1) officers, midshipmen, and holders of other specialized functions on the ship (*Uffiziali e Titolati*); 2) first-class sailors (*Marineri prima classe*); 3) second-class sailors (*Marineri seconda classe*); 4) third-class sailors (*Marineri terza classe*), and 5) auxiliary sailors (*Mozzi*). Special attention has been paid to the crew members originating from the Eastern Adriatic, most probably from the area of Dalmatia and Boka. The annexes contain lists of crews from the warships in question.

Keywords: Lošinj, Venetian Republic, Petar Vicko Petrina, naval history, military history, warships, 18th century